

WHITEPAPER

Gemeentelijke verantwoordelijkheid voor wilde dieren en wildopvang

Een praktische toelichting voor gemeenten

Willeke van den Heuvel | Senior adviseur dierenwelzijn | 2025'

In het kort

Gemeenten hebben een zorgplicht voor wilde dieren die binnen hun grondgebied in nood raken. Die zorgplicht volgt uit de Omgevingswet, de Wet dieren en de Gemeentewet. In 2025 heeft het ministerie van LNV deze verantwoordelijkheid nadrukkelijk bevestigd, mede naar aanleiding van het aangenomen amendement Kostić c.s. (Kamerstuk 36 725 XIV, nr. 7).

Structurele samenwerking met dierenambulances en wildopvangcentra is daarvoor de sleutel.

Waarom dit onderwerp nu speelt

In vrijwel elke gemeente komen meldingen binnen van gewonde of verzwakte wilde dieren. Een vogel die tegen een raam is gevlogen, een egel aangereden door een auto, een jong reekalf dat alleen in een weiland staat. De vraag is steeds opnieuw: wie pakt dit op?

Veel gemeenten verwijzen naar vrijwilligersorganisaties, en die doen inderdaad onmisbaar werk. Maar de opvang van wilde dieren is meer dan een particulier initiatief. Het is een maatschappelijke taak, met een wettelijke basis, en gemeenten horen daar een concrete rol in te spelen. Niet als sluitpost, maar als serieuze partner in de keten.

Wat een wildopvangcentrum doet

Een wildopvang vangt gewonde, zieke of verzwakte wilde dieren op met als doel herstel en terugkeer naar de natuur. Vrijwilligers en deskundigen werken samen met dierenartsen aan verzorging, behandeling en revalidatie.

Daarnaast vervult de wildopvang een bredere maatschappelijke functie:

- signaleren van dierziekten zoals vogelgriep of botulisme
- ondersteunen van hulpdiensten en gemeenten bij calamiteiten
- informeren van burgers die een dier in nood melden
- bieden van leer- en werkplekken aan stagiairs en vrijwilligers

De opvangcapaciteit is echter beperkt. De meeste centra draaien op donaties en vrijwilligers, ondersteund door fondsen zoals Stichting DierenLot. Zonder structurele gemeentelijke bijdrage blijft de continuïteit kwetsbaar, en dat is uiteindelijk het dier dat dat merkt.

De wettelijke basis

De zorgplicht voor wilde dieren is niet in één artikel vastgelegd, maar volgt uit meerdere wetten.

Wet dieren, artikel 1.3 lid 2

Dieren hebben een intrinsieke waarde en overheden dragen zorg voor dieren die afhankelijk zijn van menselijk handelen. Een gewond wild dier binnen de bebouwde kom is per definitie afhankelijk van menselijk handelen.

Omgevingswet, artikel 11.9

Verplicht gemeenten tot zorg voor natuur en dieren bij activiteiten in de leefomgeving.

Gemeentewet, artikelen 172 tot en met 174

Geeft de burgemeester bevoegdheden bij de handhaving van de openbare orde en veiligheid, waaronder dieren in noodsituaties kunnen vallen.

Kort gezegd: ook al staat nergens letterlijk dat de gemeente verantwoordelijk is voor wilde dieren, de zorgplicht geldt wel. Gemeenten die geen afspraken maken over vervoer en opvang voldoen niet aan hun wettelijke verantwoordelijkheid.

Wat er misgaat als je niets regelt

Juridisch: de gemeente voldoet niet aan haar zorgplicht en is aanspreekbaar bij incidenten.

Organisatorisch: medewerkers en hulpdiensten weten niet wie ze moeten bellen, inwoners krijgen geen helder antwoord.

Structureel: de vrijwilligersorganisaties die het werk toch doen raken uitgeput. Als ze wegvallen, is de gemeente alsnog aan zet, maar dan onder veel ongunstigere omstandigheden.

Het landelijke beleidskader

In 2025 is het amendement Kostić c.s. aangenomen (Kamerstuk 36 725 XIV, nr. 7). Daarmee stelt het Rijk jaarlijks 0,9 miljoen euro beschikbaar voor de wildopvang. Het ministerie van LVVN volgt hiermee het voorstel van de Spreekbuis Wildopvang en Dierenambulances, dat uitgaat van een eerlijke verdeling van lasten:

30% Rijksoverheid (LVVN)

30% Gemeenten

40% Provincies en
opvangcentra

Deze verdeling is bedoeld voor de structurele aanstelling van één vakbekwame medewerker per wildopvangcentrum. Dat is hard nodig. De druk op wildopvangcentra is de afgelopen jaren fors toegenomen door meer meldingen, strengere veterinaire eisen, hogere administratieve lasten en het wegvallen van opvanglocaties.

De rol van de provincie

Gemeenten staan in dit dossier niet alleen. Provincies spelen een grote rol in de financiering en organisatie van wildopvang, maar worstelen daar in de praktijk mee. De verantwoordelijkheidsverdeling tussen Rijk, provincie en gemeente is op papier helder, maar in de uitvoering lopen taken en budgetten regelmatig door elkaar.

Wat gemeenten mogen verwachten van hun provincie: bijdragen aan de financiering van wildopvangcentra, het verlenen van ontheffingen voor het werken met beschermde diersoorten en afstemming over de regionale opvangcapaciteit. In de praktijk betekent dit dat gemeenten actief contact moeten zoeken met de provincie om te weten wat er geregeld is en waar gaten zitten. Die afstemming is niet vanzelfsprekend, maar wel noodzakelijk voor een sluitende keten.

Wat dit betekent voor de gemeente

Structurele afspraken maken begint met het in kaart brengen van de lokale keten:

- welke dierenambulance is actief in de gemeente;
- welk wildopvangcentrum werkt in de regio;
- wie betaalt wat, en wat is er nog niet geregeld.

Daarna gaat het om:

- het vastleggen van afspraken in contracten of convenanten;
- het inrichten van een duidelijk meldpunt voor inwoners;
- jaarlijks overleg met betrokken organisaties over cijfers, knelpunten en ontwikkelingen.

Gemeenten die dit goed organiseren merken dat het ook intern rust geeft. Meldingen worden adequaat afgehandeld, medewerkers weten wat ze moeten doen en bestuur en raad worden niet verrast door incidenten waarbij de opvangketen bleek te ontbreken.

De Spreekbuis Wildopvang en Dierenambulances

Wageningen University & Research, de Dierenbescherming, Stichting DierenLot en de wildopvangcentra hebben zich gezamenlijk verenigd in de Spreekbuis Wildopvang en Dierenambulances. Vanuit deze samenwerking wordt het landelijke beleid afgestemd en worden gemeenten, provincies en het ministerie van LNV geadviseerd over de praktische en financiële invulling van de opvang.

Meer informatie: www.spreekbuiswild.nl

Aan de slag: drie stappen voor gemeenten

Je hoeft niet alles tegelijk te regelen. Begin hier:

Stap 1: breng de lokale keten in kaart

Welke dierenambulance is actief in jouw gemeente? Welk wildopvangcentrum werkt in de regio? Zijn er bestaande afspraken, en zo ja, wat staat erin? Dit kost een middag werk en geeft direct inzicht in wat er wel en niet geregeld is.

Stap 2: maak de afspraken schriftelijk

Leg vast wie verantwoordelijk is voor vervoer, opvang en financiering. Een convenant hoeft niet ingewikkeld te zijn, maar geeft alle partijen houvast en voorkomt discussies op het moment dat het misgaat.

Stap 3: zorg voor een meldpunt en stel budget vast

Inwoners en hulpdiensten moeten weten waar ze terecht kunnen. Koppel daaraan een structureel budget, hoe klein ook, als signaal dat de gemeente haar verantwoordelijkheid serieus neemt.

Vragen of advies nodig?

Ik ben senior adviseur dierenwelzijn voor gemeenten en betrokken bij de Spreekbuis Wildopvang en Dierenambulances. Ik help gemeenten graag om hun verantwoordelijkheid op het gebied van wildopvang op een praktische en haalbare manier in te vullen.

Willeke van den Heuvel | mail@willeke.nl | 06-19635283 | willeke.nl

Bronnen

- Omgevingswet, artikel 11.9
- Wet dieren, artikel 1.3 lid 2
- Gemeentewet, artikelen 172 tot en met 174
- Amendement Kostić c.s., Kamerstukken II 2024/2025, 36 725 XIV, nr. 7
- Handreiking Zorgplicht Wilde Dieren, LVVN (2019)
- Advies RDA, "Zorg voor inheemse wilde dieren" (2022)
- Spreekbuis Wildopvang en Dierenambulances, www.spreekbuiswild.nl
- Stichting DierenLot, www.dier.nu
- Dierenbescherming, www.dierenbescherming.nl